
چکیده پایان‌نامه‌های

رشته علوم سیاسی دانشگاه باقرالعلوم علیه السلام

عنوان: اندیشه سیاسی ملاصدرا

استاد راهنما: حجة الاسلام دکتر نجف لک‌زایی

استاد مشاور: دکتر علیرضا صدرا

دانشجو: عقیل یوسفی

مقطع: کارشناسی

چکیده پایان‌نامه‌ها

در این اثر، ارتباط حکمت نظری و حکمت عملی (سیاست مدن) در مکتب حکمت متعالیه بررسی شده است. در این راستا تبیین شده که حکمت نظری و حکمت عملی و نیز عقل نظری و عقل عملی به وحدت می‌رسند، زیرا در این فلسفه، اصالت با وجود است و وجود دارای کثرت در عین وحدت، و وحدت در عین کثرت است. هستی‌شناسی و کیهان‌شناسی و انسان‌شناسی صدرالمآلهین در قالب حکمت نظری تبیین می‌شود و ماهیت مدینه فاضله و اشکال مدینه فاضله و تعامل علم و قدرت به شکل خاصی روشن می‌شود و اینها در قالب حکمت عملی (سیاست مدن) مطرح است. موضوع وحدت عقل و شرع به اقتضای حکمت نظری، به شکل متعالی، مطرح می‌شود. در این اثر سعی شده است نکات مبهم در وحدت عقل و شرع و التزامات فلسفی اصالت وجود و حرکت جوهری در سیاست، استخراج شود.

عنوان: نقش فرهنگ سیاسی در پیدایش انقلاب اسلامی

استاد راهنما: دکتر سیدرحیم ابوالحسنی

استاد مشاور: حجة الاسلام دکتر نجف لک‌زایی

دانشجو: معصومه حیدری

مقطع: کارشناسی

فرهنگ سیاسی نقش اساسی در ترمیم ساختار سیاسی هر کشور دارد. تغییر در این فرهنگ، به تغییر و تحولات سیاسی منجر می‌شود که یکی از این تحولات، انقلاب است. سؤال اصلی پایان نامه این است که «نقش فرهنگ سیاسی در پیدایش انقلاب اسلامی ایران چه بوده است؟» در پاسخ، این فرضیه مورد آزمون قرار گرفته است که «تغییر در فرهنگ سیاسی ایرانیان موجب پیدایش انقلاب اسلامی ایران شد». پایان نامه از یک مقدمه، سه فصل و یک نتیجه‌گیری تشکیل شده است. در قسمت مقدمه به طرح تحقیق و تعریف مفاهیم و متغیرها پرداختیم. فرهنگ سیاسی، ساختار سیاسی و انقلاب از جمله این مفاهیم هستند. در فصل اول، رابطه میان فرهنگ سیاسی، ساختار سیاسی، تحولات سیاسی و همچنین رابطه فرهنگ سیاسی و انقلاب را بررسی کردیم. بر این اساس، ساخت عمل تابع ساخت اندیشه است و فرهنگ سیاسی، ساختار سیاسی را شکل می‌دهد. این فرهنگ تغییرناپذیر است و با تغییر خود، تغییرات و تحولات سیاسی را به وجود می‌آورد. در ادامه به بررسی رابطه فرهنگ سیاسی و انقلاب پرداختیم و تغییر در فرهنگ سیاسی را مهم‌ترین عامل وقوع یک انقلاب دانستیم. در فصل دوم فرهنگ سیاسی و ساختار سیاسی پهلوی اول و دوم را مورد بررسی قرار دادیم. از فرهنگ‌های سیاسی مذهبی، سنتی، ملی‌گرایی، غرب‌گرایی و مذهبی مدرن، صحبت کردیم و در ادامه مواضع و کارکردهای رژیم حاکم را در برابر هر یک از این فرهنگ‌ها، بیان کرده و کارکردهای امنیتی، اقتصادی، مذهبی و روابط خارجی رژیم پهلوی اول و دوم را تبیین نمودیم. در فصل سوم، به بیان نحوه تغییر و نفوذ فرهنگ سیاسی جدید در میان مردم پرداختیم. در این بین، از اندیشه‌های برخی از مبلغان فرهنگ سیاسی مذهبی مدرن از جمله دکتر شریعتی، آیه‌الله مطهری و امام(ره) یاد نمودیم و با تحلیل شعارها و دیوار نوشته‌های انقلابی مردم، میزان حمایت آنها از این تغییر در فرهنگ سیاسی را بیان کردیم و به این ترتیب این فرضیه که تغییر در فرهنگ سیاسی ایرانیان موجب پیدایش انقلاب اسلامی ایران شده است، به اثبات رسید.

عنوان: مفهوم دموکراسی در اندیشه ولایت فقیه

استاد راهنما: دکتر سیدصادق حقیقت

استاد مشاور: حجة الاسلام دکتر محمدجواد ارسطا

دانشجو: علی سلیم زاده

مقطع: کارشناسی

یکی از مباحث مهم جامعه، که حاکی از ابهامات اندیشه‌ای موجود در آن است، مقایسه اندیشه ولایت فقیه با مفاهیم مختلف موجود در جامعه جهانی می‌باشد. این پژوهش کاوشی است درباره «مفهوم دموکراسی در اندیشه ولایت فقیه». سؤال اصلی در این پژوهش این است که دموکراسی چه نسبتی با اندیشه ولایت فقیه دارد؟ نگارنده این فرضیه را به آزمون گذاشته که «دموکراسی با اندیشه ولایت فقیه از باب کارآمدی می‌تواند سازگار باشد». برای بررسی موضوع، پژوهش در سه بخش سازمان داده شده است: در بخش اول که به تشریح نظریه ولایت فقیه امام خمینی (ره) پرداخته، از دو فصل با عنوان مبانی عقلی و نقلی ولایت فقیه از دیدگاه امام خمینی و ولایت مطلقه فقیه از نگاه امام خمینی، تشکیل شده است؛ در بخش دوم، دموکراسی و در بخش سوم، ارتباط دین و دموکراسی در دو بعد مشروعیت و کارآمدی بحث شده است، نگارنده نتیجه‌گیری کرده است که در بعد مشروعیت بین نظام ولایت فقیه و دموکراسی سازگاری وجود ندارد، در حالی که در کارآمدی سازگاری به چشم می‌خورد.

عنوان: حکومت مطلوب در قرآن با تأکید بر تفسیرالمیزان

استاد راهنما: حجة الاسلام دکتر منصور میراحمدی

استاد مشاور: حجة الاسلام دکتر محمدجواد ارسطا

دانشجو: سیده معصومه حسینی

مقطع: کارشناسی

این پژوهش به دسته بندی بخشی از آیات سیاسی قرآن پرداخته و قسمت‌های مهمی از ابعاد سیاسی قرآن در قالب پرداختن به ویژگی‌های حکومت را مورد توجه قرار داده است. سؤال اصلی پژوهش این است که «مهم‌ترین ویژگی‌های حکومت مطلوب در قرآن کدامند؟» پاسخ‌گویی به این

سؤال اساسی، بحث‌های مختلف درباره رابطه دین و سیاست در قرآن، دیدگاه قرآن درباره حکومت مطلوب، اهداف اساسی حکومت مطلوب در قرآن (عدالت، آزادی و امنیت) را در بر می‌گیرد. در بررسی هر یک از این ویژگی‌ها ابتدا به توضیح مفهوم مورد نظر پرداخته و سپس تعدادی از آیات موجود در آن زمینه با ذکر دیدگاه برخی از مفسران مورد توجه قرار گرفته است.

با انجام این بررسی نهایتاً در مورد پنج موضوع مهم سیاسی یعنی رابطه دین و سیاست، مشروعیت، عدالت، امنیت و آزادی، آیات متعددی از قرآن کریم دسته بندی و با ذکر برخی از تفاسیر توضیحات لازم در مورد آنها داده شد. فصل آخر این پژوهش نیز که به ارائه نمونه‌های حکومت مطلوب در قرآن پرداخته، استخراج الگوی قرآنی در باب حکومت است که عبارتند از: ۱- حکومت طالوت، ۲- حکومت داود علیه السلام، ۳- حکومت سلیمان علیه السلام، ۴- حکومت ذوالقرنین، ۵- حکومت ذوالکفل علیه السلام، ۶- حکومت یوسف علیه السلام، ۷- حکومت پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم. بر اساس این پژوهش، مهم‌ترین ویژگی‌های حکومت مطلوب قرآن عبارتند از: دینی بودن ماهیت آن، الهی بودن مشروعیت آن، عدالت، آزادی و امنیت.

عنوان: حکومت امام علی علیه السلام و عدالت اجتماعی

استاد راهنما: حجة الاسلام دکتر محمدجواد ارسطا

استاد مشاور: دکتر علیرضا صدر

دانشجو: حسن کاملی فر

مقطع: کارشناسی

این پایان نامه از یک مقدمه و سه فصل تشکیل شده است. در مقدمه طرح تحقیق آمده است. در فصل اول، چارچوب نظری و مفهوم عدالت، جایگاه و منزلت آن از دیدگاه اندیشمندان و در کلام معصوم علیه السلام تشریح شده است؛ در فصل دوم، جریان سقیفه، پیامدها و تأثیر آن در بی عدالتی جامعه مسلمانان و نیز زمینه‌ها و عوامل پیدایش بی عدالتی در جهان اسلام بحث شده است؛ در فصل سوم، حکومت عدالتخواه امام علی علیه السلام - برنامه‌ها، طرح‌ها، سیاست‌ها و اقدامات عدالت گسترانه آن حضرت و نیز مشکلات و موانع برنامه‌های ایشان و سرانجام تأثیر حکومت کوتاه امام در تبیین عدالت اجتماعی بیان شده است. در پایان موارد ذیل به عنوان نتیجه تحقیق آمده است:

۱- حکومت کوتاه حضرت علی علیه السلام به عدالت عظمت و حیات بخشید و آن حضرت عدالت را

فدای مصلحت نکرد و حکومت را برای اجرای عدالت پذیرفت؛

- ۲- بدون حکومت و نظام سیاسی، اجرای عدالت اجتماعی غیر ممکن و حکومت اسلامی همواره ضمانت اجرایی عدالت اجتماعی است؛
- ۳- انسان‌های جاه طلب، مال دوست و نیز انسان‌های بی فکر و بی منطق همواره مانع مهمی بر سر راه اجرای عدالت می‌باشد.

عنوان: رابطه دین و سیاست از دیدگاه شیخ فضل الله نوری و امام خمینی

استاد راهنما: حجة الاسلام سید محمد تقی آل سید غفور

استاد مشاور: حجة الاسلام دکتر منصور میراحمدی

دانشجو: سید تقی حسینی

مقطع: کارشناسی

رابطه تنگاتنگی بین دین و سیاست وجود دارد، اما در مورد آن شبهاتی نیز مطرح می‌شود. این پژوهش جهت تبیین این مسأله به بررسی آن از دیدگاه شیخ فضل الله و امام خمینی می‌پردازد. با نگاهی گذرا به اندیشه‌های اجتماعی و سیاسی این دو اندیشمند به دست می‌آید که دین را از سیاست جدا نمی‌دانند، البته با این تفاوت که امام در تبیین ساختار حکومت اسلامی مجری حکومت اسلامی را ولی فقیه می‌داند، ولی شیخ فضل الله در عین این که ولی فقیه را رد نمی‌کند سلطان را مجری حکومت اسلامی می‌داند. پژوهش حاضر شامل یک مقدمه و سه فصل است. فصل اول به دیدگاه کلامی سنی و شیعه و اندیشمندان آنها درباره دین و سیاست می‌پردازد؛ فصل دوم درباره حاکمیت و حکومت و نیز حاکم واقعی است و در فصل سوم از دیدگاه‌های دو اندیشمند اسلامی شیخ شهید فضل الله نوری و امام خمینی (ره) در خصوص حکومت اسلامی و ضرورت حکومت اسلامی بحث شده است و این نتیجه گرفته شده که قوانین دین در صورتی می‌تواند در جامعه اجرا شود که مربوط به سیاست باشد و مجری آن ولی فقیه آگاه به دین باشد؛ در غیر این صورت، دین جایگاهی ندارد و به حاشیه رانده می‌شود.

عنوان: اصول تفکر سیاسی امام علی علیه السلام و خلفای سه گانه
 استاد راهنما: حجة الاسلام دکتر منصور میراحمدی
 استاد مشاور: حجة الاسلام سید محمد تقی آل غفور
 دانشجو: حسن علی یاری
 مقطع: کارشناسی

پژوهش حاضر در پی بررسی اصول تفکر سیاسی امام علی علیه السلام و مقایسه آن با خلفاست. در این راستا از دیدگاه امام علی، دو مفهوم عدالت و آزادی بررسی شده و با دیدگاه خلفا مورد مقایسه قرار گرفته است. برای تبیین بحث ابتدا به عدالت و آزادی از دیدگاه اندیشمندان اسلام و غرب پرداخته شده و سپس اوضاع اجتماعی - سیاسی دوران حیات امام علی علیه السلام با تأکید بر سخنان آن حضرت ارزیابی شده است. براین اساس از دیدگاه امام علی عدالت مهم‌ترین معیار نظام سیاسی مطلوب و مهم‌ترین معیار در انتخاب کارگزاران و توزیع ثروت‌های عمومی است، که خلفا در مورد عدالت در بسیاری از موارد به آن توجه نکردند. در بحث از آزادی نیز، تفکر امام با خلفا مقایسه شده است. در تفکر امام علی آزادی مهم‌ترین معیار انتخابات و حق رأی، همچنین مهم‌ترین معیار در انتقاد از حاکم و تشکیل گروه‌های سیاسی مخالف است، که خلفا در بسیاری از موارد با آزادی مخالف بودند.

عنوان: اندیشه‌های سیاسی و کارویژه‌های احزاب و گروه‌های سیاسی - مذهبی (۱۳۲۴ - ۱۳۵۷)
 استاد راهنما: دکتر سید رحیم ابوالحسنی
 استاد مشاور: حجة الاسلام دکتر نجف لک‌زایی
 دانشجو: محمد جعفر (صادق) رزاقپور
 مقطع: کارشناسی

پژوهش حاضر در پی اثبات این فرضیه است که احزاب سیاسی - مذهبی فداییان اسلام، حزب ملل اسلامی و هیأت‌های مؤتلفه اسلامی در اندیشه‌ها و عملکرد خود به دنبال ایجاد حکومت اسلامی و اجرای احکام اسلامی بودند. در فصل اول زمینه‌های سیاسی - اجتماعی پیدایش فداییان اسلام را مورد بررسی قرار دادیم و طی آن دو عامل تز جدایی دین از سیاست و دخالت کشورهای استعماری

در امور ایران را زمینه‌ساز پیدایش فداییان اسلام برشمردیم. در فصل دوم به این نتیجه رسیدیم که براندازی نظام سلطنتی و برقراری حکومت اسلامی در ایران از اهداف اولیه حزب ملل اسلامی به شمار می‌رفت، ولی در اهداف دراز مدّت، این حزب برای ایجاد حکومت اسلامی در دیگر ممالک اسلامی نیز برنامه‌ریزی کرده بود. حزب ملل اسلامی، قرآن، سنت، دلیل عقلی و اجماع را منابع قانونی خود و امت مسلمان می‌دانست. در فصل سوم روشن ساختیم که در اندیشه‌های مؤتلفه دامنه فعالیت‌های سیاسی گسترده بود و اقدامات مسلحانه جزئی از آن بود که فقط برای پاسخ‌گویی به ضرورت‌ها کارایی داشت. بر این اساس، هیأت‌های مؤتلفه اسلامی در تشکیلات خود شاخه نظامی نداشت و بعدها که ضرورت پیدا کرد نیز جناح مسلح خارج از تشکیلات مؤتلفه تأسیس شد و با مؤتلفه در ارتباط بود.

مقایسه گروه‌های سه‌گانه از دیگر محورهای مورد توجه این پژوهش بوده است. این مقایسه از جهات مختلف امکان‌پذیر است که به بعضی از آنها اشاره می‌شود:

- ۱- مقایسه قلمرو فعالیت: فداییان اسلام در سطح شهرهای بزرگ فعالیت داشت، حزب ملل اسلامی در تهران و قم فعالیت می‌کرد و هیأت‌های مؤتلفه اسلامی در سطح کشور فعال بود.
 - ۲- مقایسه ادبیات سیاسی: ادبیات سیاسی فداییان اسلام، ادبیات اسلامی سنتی با تکیه بر فرهنگ عاشورایی بود، حزب ملل اسلامی با این‌که هیچ‌گونه گرایش مارکسیستی نداشت ولی از ادبیات مارکسیستی استفاده می‌کرد و هیأت‌های مؤتلفه اسلامی دارای ادبیات اسلامی سنتی و تحت تأثیر ادبیات حوزه بود. «تقیّه» در ادبیات سیاسی مؤتلفه حضور چشمگیری داشت.
- در جمع‌بندی مباحث مطروحه به این نتیجه رسیدیم که تمام این گروه‌ها در اندیشه‌های خود ضمن ردّ سیاست «مبارزه در رژیم» و تز «جدایی دین از سیاست»، خواهان اصلاحات از طریق براندازی هیأت حاکمه و ایجاد حکومت اسلامی بودند. وجوه اشتراک دیگر این احزاب اجرای احکام اسلامی، ایجاد حکومت اسلامی براساس مذهب جعفری، کسب استقلال و آزادی بود. برای نیل به این مقصود مبارزات گسترده‌ای را انجام دادند که بعضی از آنها عبارتند از:

- ۱- ارائه سخنرانی؛
- ۲- مبارزه با اسلام‌ستیزی در ابعاد و چهره‌های مختلف آن؛
- ۳- حذف فیزیکی کسروی، هژیر، رزم‌آرا، منصور و ترور نافرجام علاء؛
- ۴- مبارزه با استبداد داخلی.

وجوه افتراق این احزاب بیشتر در شدت و ضعف روش‌های مبارزه خلاصه می‌شود؛ برای نمونه فداییان اسلام در حذف فیزیکی مخالفان اسلام و ایران تلاش بیشتری انجام می‌دادند؛ حزب ملل

اسلامی به ایجاد حکومت اسلامی در ایران قانع نبود، بلکه آن را در سطح کشورهای اسلامی برنامه‌ریزی کرده بود، هیأت‌های مؤتلفه بر پیروی از ولایت فقیه در مبارزات سیاسی اصرار داشت.

عنوان: امامت در اندیشه شیخ احمد احسائی با توجه به تحولات تاریخی زمانه وی

استاد راهنما: دکتر محمد علی اکبری

استاد مشاور: حجة الاسلام دکتر محمد مهدی گرجیان

دانشجو: سیدخلیل طاوسی

مقطع: کارشناسی

شیخ احمد احسائی (۱۱۶۶ - ۱۲۴۲) زمانی در سرزمین احساء ظهور کرد که جهان اسلام با تفکرات سنت‌گرایانه وهابیت و جهان تشیع با بحث و جدل‌های اصولی‌ها و اخباری‌ها رو به رو بود. دو جریانی که به نحوی در سرنوشت فرهنگی مسلمانان و شیعیان تغییراتی را ایجاد کردند. در این زمان کشور ایران با حکمرانی پادشاهان قاجار به ثباتی نسبی در درون مرزهای خود رسیده و در صحنه سیاست جهانی مورد طمع استعمارگران و قدرت‌های خارجی قرار گرفته بود. نفوذ روحانیون دربار قاجار و حمایت پادشاهان قاجار از ایشان در جهت مشروعیت بخشی، احترام و عظمت علمای دینی را هر روز دو چندان می‌کرد.

استقبال دربار قاجار از احسائی و اقبال عمومی و نیز حضور فعال وی در محافل علمی حوزه‌های دینی شیعی، درک و برداشت خاصی با تفاسیر معنوی و باطنی از روایات به وی بخشیده بود؛ به طوری که با استفاده از این ابزار اقدام به تأویل و به خدمت گرفتن آن در توجیه احادیث و روایات کرد و در این راه با بهره‌گیری از احادیث شیعه و تمسک به روایاتی که بعضی از غلات شیعه نقل کرده‌اند به روایت جدیدی از نظریه امامت در ادبیات شیعه پرداخت و موضوع تفویض امور به ائمه معصومین را با تفاسیر باطنی خویش دوباره زنده کرد.

عنوان: شرایط اجتماعی و سیاسی قیام امام حسین علیه السلام
استاد راهنما: حجة الاسلام دکتر نجف لک زایی
استاد مشاور: حجة الاسلام دکتر محمد جواد ارسطا
دانشجو: راضیه زارعی
مقطع: کارشناسی

در شرایط اجتماعی - سیاسی سال های ۶۰ - ۶۱ هجری چه تغییراتی نسبت به پیش از آن به وجود آمد که منجر به قیام امام حسین علیه السلام شد؟ به خطر افتادن اصل موقعیت دین در نظام سیاسی در زمان یزید منجر به قیام امام شد؛ البته عوامل متعددی در برپایی نهضت حسینی دخالت داشته است، از جمله عواملی که ذکر شده بیعت خواستن دستگاه خلافت از امام و امتناع امام از بیعت، و دعوت مردم کوفه از امام و پذیرش امام است. از سوی دیگر، امام در برخی سخنانش بدون اشاره به دو عامل اخیر، شیوع فساد، حلال شدن حرام ها و حرام شدن حلال ها را گوشزد می کند، که می توان از این سخنان، به خطر افتادن اصل دین را به عنوان عامل قیام استنباط کرد.

البته همه این عوامل در قیام عاشورا مؤثر و دخیل بوده است؛ اما میزان تأثیر گذاری آنها متفاوت است. تأثیر عامل در خطر بودن اصل دین در زمان یزید در درجه اول قرار داشته و تأثیر نسبتاً عمده ای دارد. بعد از آن، عامل امتناع از بیعت، و در درجه آخر عامل دعوت مردم کوفه از امام را می توان برشمرد.

چکیده پایان نامه

عنوان: سازوکارهای تحقق عدالت اجتماعی در اندیشه محقق سبزواری و امام خمینی
استاد راهنما: حجة الاسلام دکتر نجف لک زایی
استاد مشاور: دکتر علیرضا صدر
دانشجو: نجمه کیخا
مقطع: کارشناسی

پرسش اساسی پژوهش این است که سازوکارهای تحقق عدالت اجتماعی در اندیشه محقق سبزواری و امام خمینی چیست؟ فرضیه پیشنهادی این است که: تحقق عدالت اجتماعی در اندیشه محقق

سبزواری و امام خمینی منوط به عدالت شخصی و فردی، سازوکارهای سیاسی، سازوکارهای اقتصادی و سازوکارهای فرهنگی است.

برای ایضاح مفهوم عدالت، ابعاد و شاخص‌هایی برای آن در نظر گرفته شده که عبارتند از: برابری، اعطای حقوق، توازن و قانونمندی. ارتباط میان ابعاد و سازوکارهایی که برای تحقق عدالت اجتماعی ارائه شده است، چارچوب نظری تحقیق را شکل می‌دهد.

ابعاد مورد نظر برای بیان مفهوم عدالت را می‌توان در آثار محقق سبزواری و امام خمینی یافت. در باب سازوکارهای تحقق عدالت اجتماعی اشتراکات فراوانی میان این دو اندیشمند وجود دارد و هر دو عدالت شخصی و فردی را مهم‌ترین سازوکار و مقدمه تحقق عدالت اجتماعی می‌دانند و بر وجود آن در شخص حاکم و کارگزاران نظام سیاسی تأکید می‌کنند. تمایز اندیشه این دو عالم بیش از همه در بحث سازوکارهای سیاسی نمایان می‌شود، زیرا سبزواری گرچه با توجه به زمانه‌ای که در آن زندگی می‌کند، حرف‌هایی در باب مردم‌سالاری دارد، اما پادشاه را محور قرار می‌دهد و انجام همه امور را تنها با اراده او میسر می‌داند؛ اما امام خمینی مردم‌گراست و حاکم و مسؤولان حکومت را خدمت‌گزار مردم می‌داند؛ از این رو در باب مشارکت سیاسی تفاوت‌های عمده‌ای میان آنها وجود دارد؛ ولی در سایر مباحث افتراق کمتر است. به‌ویژه در بحث عدالت اقتصادی که به راهکارهایی در زمینه تولید، توزیع و مصرف و همچنین امنیت اقتصادی و مشارکت‌های مردمی اشاره شده است. سازوکارهای فرهنگی به توزیع عادلانه معرفت اشاره دارد که از طریق خانواده، مدرسه، مطبوعات، رسانه‌ها و نخبگان فکری انجام می‌شود. اختلاف محقق سبزواری و امام خمینی در این بخش به دلیل تحول زمان و پیشرفت در ابزار رسانه‌ای و خبری است، ولی در اهمیت علم و توزیع آن در جامعه هر دو مشترکند.

عنوان: نقش حوزه علمیه قم در انقلاب اسلامی

استاد راهنما: حجة الاسلام سید محمد تقی آل سیدغفور

استاد مشاور: دکتر مصطفی ملکوتیان

دانشجو: محسن اسماعیلی

مقطع: کارشناسی ارشد

حوزه علمیه قم با مدیریت آیه‌الله حاج شیخ عبدالکریم حائری و همیاری متدینان آگاه به شرایط

سیاسی ایران شکل گرفت و در دوران مرجعیت عامه آیه‌الله بروجردی در راستای گسترش کمی و کیفی آن تلاش شد و بنیان‌های آن تقویت گردید. پس از درگذشت آیه‌الله بروجردی، علمای طراز اول حوزه علمیه قم با استفاده از شرایط فراهم شده، با تشکیل جلسات مشترک و اتخاذ موضع ضمن ارتباط با علمای صاحب نفوذ سایر شهرها و با برخورداری از حمایت مراجع و شخصیت‌های علمی حوزه‌های علمیه عتبات عالیات و استفاده از تجربیات نهضت‌های معاصر و ارایه قرائت جدیدی از مقولات اندیشه سیاسی شیعه، به پرورش و تربیت نسل جدیدی از روحانیانی پرداختند که با اعزام آنان در ایام تبلیغی به اقصا نقاط کشور و استفاه از پایگاه‌های مذهبی همچون مساجد و حسینیه‌ها توانستند زمینه‌های فکری جدیدی در اقشار مختلف جامعه به خصوص قشر جوان و تحصیل کرده جامعه را فراهم آورند. در این مقطع، دوره گفتمان استراتژی بقا و سیاست‌گریزی به پایان رسید و حوزه علمیه قم در دوران شکوفایی خود ضمن غلبه بر متحجران توانست سیاست‌های غیر اسلامی و متکی به مقتضیات نظام بین الملل رژیم شاه را به چالش بکشد و زمینه‌های گفتمان حکومت اسلامی را فراهم سازد.

بنابراین حوزه علمیه قم با زعامت و رهبری بی‌بدیل، آگاه، شجاع، مدیر، مدبر و زمان‌شناس امام خمینی(ره) با بهره‌گیری از همه ظرفیت‌های موجود توانست قدرت رژیم حاکم را با اتکای به مردم و راهکارهایی همچون راهپیمایی، تظاهرات و اعتصاب شکست دهد و در نظام دو قطبی شرقی و غربی حاکم بر نظام بین المللی با تحقق انقلاب اسلامی، نوع بدیعی از حاکمیت را به نام جمهوری اسلامی به جهانیان عرضه بدارد.

عنوان: جایگاه و نقش مردم در نظام جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی (ره)

استاد راهنما: دکتر سیدرحیم ابوالحسنی

استاد مشاور: حجة الاسلام دکتر نجف لک‌زایی

دانشجو: محمداسماعیل قاسمی طوسی

مقطع: کارشناسی ارشد

در پاسخ به این پرسش که «جایگاه و نقش مردم در نظام جمهوری اسلامی ایران از منظر امام خمینی چیست؟» دو دیدگاه عمده قابل بررسی است. عده‌ای معتقدند امام خمینی به مردم سالاری و دموکراسی اعتقاد داشت و بر این باور بود که مردم داری حق مشارکت سیاسی و انتخاب مسؤولان و

نظارت بر عملکرد زمام داران هستند. در مقابل عده‌ای دیگر بر این باورند که با توجه به دیدگاه‌های اسلامی، امام معتقد به مردم داری است، به این معنا که مردم دارای حق رفاه، امنیت و آموزش و پرورش در برابر نظام سیاسی هستند و حکومت موظف است این امور را برای مردم فراهم کند. نگارنده با استفاده از مدل تحلیلی ساختارگرا-کارکردی - و بر اساس دیدگاه‌های امام خمینی در صحیفه نور و... به گونه‌ای از نظام سیاسی استدلال کرده است که حکومت در آن بر اساس رهیافت دینی و در عین حال معتقد به جایگاه و نقش مردم در نظام سیاسی است. این پژوهش نشان می‌دهد که مردم در نظام سیاسی اسلام و به ویژه در جمهوری اسلامی ایران دارای حق حاکمیت بوده و رضایت و خواست آنان در مشروعیت نظام تأثیر دارد. در چنین نظامی مردم صاحب حق بوده و در عرصه‌های مختلف اداره امور مربوط به خویش، مشارکت داشته و صاحبان اصلی مملکت می‌باشند و اصولاً هدف از حکومت هم تأمین خواست و نیازهای مردم است.

بنابراین، مردم در مراحل مختلف از جمله گزینش مسؤولان، تصمیم‌گیری و نظارت بر عملکرد آنان و نیز پاسخ‌گویی مسؤولان، دارای ابزارها و اهرم‌های مناسبی برای حاکمیت خداداد شهروندان بوده و به این ترتیب فرآیند حاکمیت مردم در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران از برجستگی خاصی برخوردار می‌گردد. ساز و کار حاکمیت مردم در نظام جمهوری اسلامی از دو طریق «امر به معروف و نهی از منکر» و «انتخاب مسؤولان» در اصول متعددی از قانون اساسی جمهوری اسلامی به چشم می‌خورد. این مکانیسم‌ها بیانگر استعداد دموکراتیک اسلام و میزان نقش و تأثیر مردم در جمهوری اسلامی ایران است. بر اساس اصول مربوط به حاکمیت مردم در قانون اساسی، مردم در انتخاب و گزینش مسؤولان، صاحب حق بوده و هیچ مسؤولی در این نظام وجود ندارد مگر این که به طور مستقیم یا غیر مستقیم از کانال گزینش شهروندان عبور کرده و مردم در واگذاری مناصب به آنان نقش داشته و با آرای مستقیم خویش او را برگزیده‌اند.